

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЦМОКАЛОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TSMOKALOV v. UKRAINE)**

(Заява № 15524/13)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

03 листопада 2022 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Цмокалов проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Арнфінн Бордсен (*Arnfinn Bårdsen*), Голова,

Катержіна Шімачкова (*Kateřina Šimáčková*),

Микола Гнатовський (*Mykola Gnatovskyy*), судді,

та Мартіна Келлер (*Martina Keller*), заступник Секретаря секції,

З огляду на:

заяву (№ 15524/13), яку 19 лютого 2013 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Олег Олександрович Цмокалов (далі – заявник), 1975 року народження, який проживає у м. Мукачеве, якого у Суді представляв пан М.О. Тарахкало, юрист, який практикує у м. Київ;

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд), який представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина, про скарги за статтями 6 та 8 Конвенції та визнати решту скарг у заяві неприйнятними;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 06 жовтня 2022 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРЕДМЕТ СПРАВИ

1. Ця справа по суті стосується ненадання органами державної влади заявнику належного відшкодування шкоди за неналежне виконання професійних обов'язків медичними працівниками під час лікування в державних лікарнях. У ній порушуються питання за пунктом 1 статті 6 і статтею 8 Конвенції.

2. Заявник перебуває на обліку як особа з інвалідністю з дитинства та страждає на низку хронічних захворювань. У 2001 році він перебував на лікуванні в трьох державних лікарнях після того, як поскаржився на погане самопочуття. Йому поставили помилковий діагноз «Синдром Бехчета», хоча насправді він хворів на туберкульоз, і близько трьох місяців він отримував неналежне лікування, у тому числі незареєстровані лікарські засоби, що спричинило значне погіршення стану його здоров'я та посилення прогресування туберкульозу. Під час лікування в одній з лікарень заявника роздягали (як він стверджував проти його волі) та демонстрували студентам-медикам і клінічним ординаторам як «пацієнта з рідкісною хворобою».

I. ЗАЯВА ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЛІКАРЕНЬ

3. З огляду на зазначені факти у жовтні 2003 року заявник подав заяву про вчинення персоналом лікарень кримінального правопорушення, але безуспішно. Щонайменше чотири рази у період з 2006 року до 2011 року прокуратура Закарпатської області відмовляла у порушенні кримінальної справи за скаргами заявника, не знайшовши доказів неправомірних дій лікарів. Згодом ці постанови скасовували вищі прокурори, які встановлювали, що розслідування, проведене за скаргою заявника, не було всебічним.

4. 03 лютого 2012 року прокуратура порушила кримінальну справу щодо посадових осіб лікарні за фактом неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником і підробки документів. Прокуратура посилалася, зокрема, на результати судово-медичної експертизи, проведеної в межах цивільного провадження за позовом заявника до посадових осіб лікарні (див. пункт 5). Згідно з твердженнями заявника це провадження все ще триває, тоді як строк давності притягнення до відповідальності за кримінальні правопорушення, на які він скаржився, закінчився. Заявник скаржився на бездіяльність слідчого, але безуспішно.

II. ІНІЦІЙОВАНЕ ЗАЯВНИКОМ ЦИВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

5. У серпні 2004 року заявник подав цивільний позов проти лікарень, вимагаючи 300 000 українських гривень (далі – грн, приблизно 45 500 євро на той момент) в якості відшкодування моральної шкоди та певні суми в якості відшкодування матеріальної шкоди. Провадження закінчилося постановленням остаточної ухвали Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ 05 вересня 2012 року. Під час цього провадження національні суди, посилаючись на висновок судово-медичної експертизи, підготовлений Головним бюро судово-медичної експертизи МОЗ України у м. Київ (висновок № 109/109 А11), встановили факт неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками у зв'язку з лікуванням заявника у всіх трьох лікарнях, що могло призвести до погіршення стану здоров'я заявника та збільшення терміну його одужання від туберкульозу, і присудили йому суму у розмірі 10 000 грн (близько 965 євро на той момент) в якості відшкодування моральної шкоди, а також додатково суму у розмірі 12 199 грн (приблизно 1 172 євро на той момент) в якості компенсації судових витрат. Позов заявника щодо відшкодування матеріальної шкоди було залишено без задоволення, оскільки він не надав відповідних доказів.

6. У січні 2016 року заявник звернувся до суду з клопотанням про видачу виконавчого листа у зв'язку з ухвалою, постановленою на його користь, і до січня 2017 року йому було сплачено повну суму відшкодування шкоди, присудженої йому згідно з цією ухвалою.

ОЦІНКА СУДУ

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

7. Заявник стверджував, що провадження за позовом про відшкодування шкоди було неефективним, оскільки національні суди не врахували всі випадки втручання в його приватне життя, які відбулися в лікарнях, і присудили йому дуже малу суму відшкодування, яка була сплачена йому більше ніж через чотири роки після закінчення провадження.

8. Уряд стверджував, що заявник більше не міг вважатися потерпілим від порушення його прав за статтею 8 Конвенції, оскільки національні суди чітко визнали порушення його прав і надали йому належне та достатнє відшкодування шкоди. Уряд також доводив, що скарга заявника на його показ студентам-медикам та ординаторам була явно необґрунтованою, оскільки участь таких осіб у медичних оглядах була звичайною процедурою, не спрямованою на втручання в приватне життя заявника чи приниження його гідності, а здійснювалася в контексті навчання майбутніх практикуючих лікарів.

9. Крім (і) питання, чи можна вважати висновки національних судів належним визнанням стверджуваного порушення Конвенції, та (ii) розміру присудженої суми, Суд вважає, що тривалість провадження, яке заявник мав ініціювати для отримання відшкодування шкоди, і згодом сплати присудженої суми була в будь-якому випадку надмірною (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Сулейман Еге проти Туреччини» (*Süleyman Ege v. Turkey*), заява № 45721/09, пункт 59, від 25 червня 2013 року).

10. Отже, заявник все ще може вважатися «потерпілим» від порушення статті 8 Конвенції у розумінні статті 34 Конвенції. Тому заперечення Уряду у зв'язку з цим має бути відхилено.

11. Суд також зазначає, що ця скарга не є ні явно необґрунтованою, ні неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

12. Загальні принципи, застосовні до обвинувачень у неналежному виконанні професійних обов'язків медичним працівником, наведені в рішенні у справі «Мехмет Улусой та інші проти Туреччини» (*Mehmet Ulusoy and Others v. Turkey*), заява № 54969/09, пункти 82 – 86, від 25 червня 2019 року).

13. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що заявник вважав персонал лікарень відповідальним за погіршення стану свого здоров'я та психічного стану, спричинені неналежним виконанням ними своїх професійних обов'язків та некваліфікованими діями, і стверджував, що судові органи були неефективними у встановленні відповідальності причетних до цього лікарів.

14. Отже, завдання Суду в цій справі полягає у розгляді питання ефективності використаних заявником засобів юридичного захисту і, таким чином, визначенні, чи забезпечила судова система належне дотримання законодавчих та нормативно-правових положень, розроблених для захисту права пацієнтів на особисту недоторканість. Це завдання включає перевірку того, що чи справді ці дії дозволили заявнику домогтися розгляду його тверджень і притягнення до відповідальності за порушення правил професійної діяльності медичних працівників (див. рішення у справі «Ібрагім Кескін проти Туреччини» (*Ibrahim Keskin v. Turkey*), заява № 10491/12, пункт 68, від 27 березня 2018 року).

15. Суд зазначає, що заявник скористався двома засобами юридичного захисту, доступними йому в національній судовій системі, одним цивільно-правового та іншим кримінально-правового характеру.

16. Щодо кримінального провадження, окрім неодноразових повернень справи на додаткове розслідування, які – як уже не раз зазначав Суд – вказують на серйозні недоліки в роботі системи кримінального правосуддя (див., наприклад, рішення у справі «Кір'яков проти України» (*Kiryakov v. Ukraine*), заява № 26124/03, пункт 64, від 12 січня 2012 року з подальшими посиланнями), у матеріалах справи ніщо не виправдовує тривалість провадження, яке триває вже більше вісімнадцяти років без будь-яких результатів.

17. Стосовно цивільного провадження, то воно, в принципі, було найбільш належним засобом юридичного захисту у зв'язку зі скаргами заявника, оскільки могло не лише встановити можливу відповідальність медичного персоналу, а й дозволити заявнику отримати відшкодування шкоди. Однак спосіб, в який було реалізовано цивільно-правовий механізм за конкретних обставин цієї справи, також не забезпечив належний захист права заявника на особисту недоторканість.

18. У зв'язку з цим національним судам знадобилося більше восьми років, аби ухвалити остаточне рішення щодо поданого проти лікарень позову заявника про відшкодування шкоди. Суд не може погодитися, що провадження за обвинуваченнями у неналежному виконанні своїх професійних обов'язків медичними працівниками повинно тривати так довго (див., наприклад, згадане рішення у справі «Ібрагім Кескін проти Туреччини» (*Ibrahim Keskin v. Turkey*), пункти 69 і 70). З матеріалів справи вбачається, що за жодну значну затримку у провадженні не ніс

відповідальність заявник. У зв'язку з цим саме держава повинна організувати свою судову систему таким чином, щоб діяльність її судів відповідала вимогам Конвенції.

19. Крім того, знадобилося ще чотири роки, аби ухвала була виконана органами державної влади. Той факт, що лише у 2016 році заявник з власної ініціативи подав заяву про примусове виконання судового рішення, не означає, що протягом цього періоду відповідачів, а всі вони були державними медичними установами, було звільнено від обов'язку добровільно виконати рішення суду, про яке їм було добре відомо, та виплатити заявнику присуджену судом суму відшкодування шкоди (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Бурдов проти Росії (№ 2)» (*Burdov v. Russia (no. 2)*), заява № 33509/04, пункт 68, ЄСПЛ 2009).

20. Насамкінець, хоча національні суди визнали порушення прав заявника у зв'язку з помилкою в його діагнозі та наданням йому неналежного лікування, у тому числі використанням незареєстрованих лікарських засобів, відсутні вказівки здійснення судами оцінки твердження заявника, що під час лікування його роздягали, хоча заявник прямо порушив це питання у своєму позові проти лікарень (див. пункт 3). Національні суди не посилалися на аргументи, які Уряд висунув у зв'язку з цим (див. пункт 8).

21. Наведених елементів достатньо для встановлення Судом того, що у справі заявника не було належного судового реагування, яке відповідало б вимогам захисту права на особисту недоторканість. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції.

22. З огляду на ці висновки Суд не вважає за необхідне окремо розглядати інші аспекти скарги заявника за зазначеним положенням Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

23. Заявник також стверджував за статтею 6 Конвенції про надмірну тривалість провадження за позовом про відшкодування шкоди, яке тривало понад дванадцять років, включаючи етап примусового виконання.

24. Суд вважає, що немає необхідності окремо розглядати прийнятність або суть цієї скарги з огляду на його висновок за статтею 8 Конвенції.

ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

25. Заявник вимагав 10 809 євро в якості відшкодування матеріальної шкоди, що відповідала очікуваним майбутнім витратам,

які він має понести протягом наступних десяти років у зв'язку зі своєю хворобою, такі як лікування у санаторії та спеціальна дієта, а також медичні препарати, за які він, як стверджувалося, мав платити під час лікування в лікарнях. Він також вимагав 27 726 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

26. Уряд заперечив проти цих вимог.

27. Суд зауважує, що вимога заявника про відшкодування матеріальної шкоди, як вбачається, ґрунтується на тих самих матеріалах, які він подавав до національних судів. Національні суди відхилили вимогу заявника у зв'язку з відсутністю доказів, і Суд не вважає цей висновок свавільним або необґрунтованим. Через дев'ять років після постановлення остаточної ухвали під час провадження за позовом про відшкодування шкоди заявник не надав Суду нових аргументів чи доказів, які б дозволили йому дійти висновку, який би відрізнявся від висновку, зробленого національними судами, або доводив, що протягом цих років він фактично поніс витрати через неналежне лікування, отримане ним у 2001 році. Отже, Суд відхиляє вимогу заявника щодо справедливої сатисфакції матеріальної шкоди.

28. З іншого боку, він присуджує заявнику 5 900 євро в якості відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися на цю суму.

29. Суд також вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю провадження про відшкодування шкоди;
4. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 5 900 (п'ять тисяч дев'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЦМОКАЛОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 03 листопада 2022 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мартіна Келлер
(*Martina Keller*)
Заступник Секретаря

Арнфінн Бордсен
(*Arnfinn Bårdsen*)
Голова